

До: Проф. Огнян Герджиков
Служебен министър-председател на Република България

Ирина Костова
Служебен министър на околната среда и водите

Яна Георгиева
Главен директор на ОП "Околна среда"

Гълъб Донев
Служебен министър на труда и социалната политика

Д-р Илко Семерджиев
Служебен заместник министър-председател по социални политики и служебен министър на здравеопазването

Малина Крумова
Служебен заместник министър-председател по европейските фондове

Спас Попниколов
Служебен министър на регионалното развитие и благоустройството

Кирил Ананиев
Служебен министър на финансите

Относно: Разработването и стартирането на Национална програма за подмяна на неефективните форми на отопление в бита

Екологичните организации „За Земята – Приятели на Земята България“, „Грийнпийс“-България и Коалиция за климата – България, подкрепени от Асоциация на българския енергийни агенции представяме своите водещи препоръки и насоки за разработването и стартирането на Национална програма за подмяна на неефективните форми на отопление в бита. Подобна програма може да представи реална мярка за борба с енергийната бедност в България, като в същото време доведе и до подобряване качеството на въздуха в стра-

ната. Чрез реструктуриране на системата за енергийни помощи за домакинства в България през следващите 10 години може да се постигне напредък по тази социално и икономически важна тема за страната.

Нашите организации настояват българското правителство да предприеме незабавни действия за смекчаване на проблема с енергийната бедност в страната. На мнение сме, че за период от 10 години делът на крайно енергийно бедните в страната може да се намали драстично и ресурсите за това са в ръцете ни. Необходима е главно правилна и целенасочена политика и въвеждане на адекватни програми за постигане на целта.

1. Призоваваме Министерството на околната среда и водите да създаде и стартира програма, позволяваща на енергийно бедни домакинствата да заменят настоящите си неефективни и замърсяващи печки с високоефективни съвременни отоплителни уреди и системи. Изпълнението на програмата трябва да започне навреме за следващия отоплителен сезон 2017- 2018 г., т.е. да е достъпна към началото на лятото на 2017 г. Нашите организации са готови да се включат в разработването на програмата и да предоставят експертна и изследователска помощ, за навременното разработване и стартиране на програмата. По-долу сме описали основните елементи, които трябва да включва процесът по работа върху програмата: Процесът трябва да включва:

1.1 Оповестяване на резултатите от проведената през 2016 г. обществена поръчка за прецизиране на емисионните фактори за отделяне на замърсители при изгаряне на лигнитни въглища от домакинствата и до какви резултати доведе тази стъпка.

1.2 Изграждане на ефективен механизъм за сътрудничество между Министерството на околната среда и водите, Министерството на здравеопазването, Министерството на труда и социалната политика, Министерството на финансите и АУЕР за постигане на консенсус по бъдещата програма.

1.3 Консултиране с Българския фонд за енергийна ефективност и неправителствените организации при създаването на бъдещата програма.

1.4 Информирание на гражданите във възможно най-кратки срокове относно очакваната програма чрез медийна кампания, финансирана от обществените фондове, с които разполага ОП

„Околна среда“. Медийната кампания трябва да стартира от пролетта на 2017 г., за да подготви бъдещите потенциални бенефициенти, че предстои възможност за финансиране

1.5 Разработване и представяне на програмата в началото на лятото на 2017 г., преди да е започнала подготовката за отоплителния сезон.

1.6 Програмата трябва да е в състояние да обработва няколко десетки хиляди заявления годишно с ясни условия за права и задължения на страните и максимална степен на предвидимост за хората

1.7 Около 27 000-28 000 бенефициенти годишно трябва да получат подкрепа за инвестиционните си разходи за промяна на източника на отопление – това се равнява на около 1/10 от получателите на сегашните енергийни помощи

1.8 Внасяне на промени в нормативната база и методологията за изчисляване на енергийните помощи за отопление, които да позволят преизчисляване на енергийната помощ за всяко домакинство, така че да се отчетат икономии на енергия и спестените средства да могат да се използват като инвестиционни средства по програмата;

Защо се налага да се предприемат спешни мерки?

По данни от последното преброяване на населението в страната 58% от домакинствата използват твърдо гориво за отопление. Битовото отопление е основният източник на замърсяване на въздуха в градска среда по време на отоплителния сезон. България също така е страната с най-високи нива на енергийна бедност измежду всички страни-членки на ЕС.

Какво е необходимо и с какво разполагаме непосредствено за постепенното реструктуриране на енергийните помощи за домакинствата в България?

Всяка година около 280 000 домакинства получават по близо 400 лева за отоплителния сезон – сума от над 100 млн. лева излиза от държавния бюджет за покриване на тази нужда. Сумата се определя като изчисление на средствата, достатъчни за отопляване с електроенергия на една стая с електрическа енергия през всички студени дни. Най-често обаче с тези средства се купува твърдо гориво – дърва за огрев (неизсушени) и въглища (нискокалорични). 58% от българските домакинства се отопляват с твърдо гориво през зимата, 40% от домовете се отопляват с електроенергия (при среден процент за ЕС – 11% - в страната има явен структурен енергиен проблем!).

Много домакинства са буквално абонирани за финансовата помощ за отопление – те получават помощта в продължение на години без това да им помага да се измъкнат от проблема на енергийната бедност и отровният пушек през зимата. Тъй като няма целенасочени мерки за преодоляване на проблема с енергийната бедност, тази помощ на практика се превръща в порочен стимул за домакинствата, който служи за поддържане на тяхната икономическа и енергийна зависимост и бедност. В същото време на пазара се предлагат варианти, които са широко достъпни и могат да решат проблема с намиране на по-чисто, по-ефективно и в съ-

щото време достъпно отопление. Цените на редица продукти, които проучихме и установихме като подходящи за програмата изискват не повече от 2 000 лв. инвестиционни разходи на домакинство – това са пелетни камини, печки с високо КПД и дизайн на горивната камера за осигуряване на чисто горене, както и някои съвременни високоефективни климатици. **Инвестицията е равна на сумата, която домакинствата получават за 5 до 6 отоплителни сезона като помощи.** Възвръщаемостта от инвестицията в тези продукти е бърза, тъй като икономии на гориво и електроенергия водят до изплащане за период обикновено от 4 до 6 отоплителни сезона.

Съчетаването на по-ефективни отоплителни системи и топлоизолация на жилищата на получателите на тази субсидия ще позволи много по-ефективно използване на средствата за подпомагане на енергийно бедните (под топлоизолация нека се разбира средства за вътрешна изолация на една стая от жилище, а не за външна изолация на парче!).

В тази препоръка за програма се фокусираме само върху отоплението. Такава програма няма да се случи за година или две, но ако си поставим времеви хоризонт за намаляване на енергийните помощи за около 27 до 28 хиляди домакинства годишно в края на 10 годишния период ще имаме реално решение на проблема с най-тежките случаи на енергийна бедност у нас.

Ето съвсем схематично как виждаме изпълнението на една такава схема:

- Ако създадем програма, която цели въвеждане на енергийно ефективно отопление за 27-28000 домакинства годишно, а необходимата инвестиция на жилище е в порядъка на 2000 лева, това означава инвестиции от максимум 54-56 млн. лв. годишно (без да включваме средствата за управление на такава програма); Към момента има 60 млн. евро или близо 120 млн. лв. в Ос 5 на ОП Околна среда, достъпни до 2020г. Средствата са предвидени за инвестиране в намаляване на емисии от обществен транспорт и в намаляване на емисиите от битовото отопление. Ако тези средства се фокусират изключително към схема за подмяна на системите за битово отопление, това подсигурява по 15 млн. евро или около 30 млн. лева на година от нужното инвестиционно финансиране до края на 2020 г. Това са повече от половината от нужните инвестиционни средства, ако приемем консервативно, че инвестицията във всяко домакинство стига тавана от 2000 лв. След 2020г може да се разчита отново на средства по линия на бюджета на ЕС през новия програмен период 2021-2028 г.;

Ако 28 000 хиляди домакинства бъдат откачени от зависимостта си от замърсяващо и неефективно отопление при съкратени наполовина помощни за отопление (новите системи за отопление могат да са над 3 пъти по-ефективни), ще имаме акумулираща икономия от субсидии от над 4.5 млн. лева годишно. Така година след година ще се освобождава допълнителен нов ресурс. Това са до 45 млн. лева годишни икономии към 10тата година или почти целия необходим инвестиционен ресурс! Остава да се помисли за финансирането на управлението на

схемата, което при програми управляващи ефективно множество малки грантове не би трябвало да надхвърли 12% от стойността на самия инвестиционен ресурс според добрите управленски практики;

Следната таблица показва година по година очаквания ефект от програмата, натрупаните икономии и дефицитите, които трябва да бъдат покрити в първите години на опериране на програмата:

Година	Брой домакинства Годишно таргетиращи По програмата	Брой домакинства Получаващи енергийни помощи По досегашната схема	Брой домакинства, Участвали в новата програма И получаващи 50% по-малко Енергийни помощи	Максимална инвестиция На едно домакинство	Максимален необходим годишен Инвестиционен бюджет	Финансиране от Икономията на помощи	Финансиране от ОП Околна среда	Дефицит по програмата За съответната година
2016	0	28000	0	0	0	0	0	0
2017	28000	252000	28000	2000	56000000	4500000	30000000	21500000
2018	28000	224000	56000	2000	56000000	9000000	30000000	17000000
2019	28000	196000	84000	2000	56000000	13500000	30000000	12500000
2020	28000	168000	112000	2000	56000000	18000000	30000000	8000000
2021 – Старт На нов Програмен Период 2021-2028	28000	140000	140000	2000	56000000	22500000	30000000	3500000
2022	28000	112000	168000	2000	56000000	27000000	29000000	0
2023	28000	84000	196000	2000	56000000	31500000	24500000	0
2024	28000	56000	224000	2000	56000000	36000000	20000000	0
2025	28000	28000	252000	2000	56000000	40500000	15500000	0
2026	28000	0	280000	2000	56000000	45000000	11000000	0
Общ за 10 г	280000	0	280000	2000	560000000	247500000	250000000	62500000

Бюджетен дефицит по настоящата програма има до 5тата година, както е видно от таблицата, но, както ще засегнем темата по-късно, има не малко възможности за затварянето му по линия на търговия с емисии и други целеви източници на средства, както и по линия на националния бюджет.

По-важно и съвсем видно от таблицата е, че почти всички инвестиционни нужди се покриват само от спестени средства и от ОП Околна среда; Възможно е увеличаване на броя на енергийно бедните домакинства през следващите години поради прекалено закъснелите мерки и политики за подобряване на енергийната ефективност в страната – в този случай програмата може да се разшири и мобилизира допълнителни средства по Оперативна програма околна среда в периода 2021-2028г; Настоящият дефицит, който се получава при статичната картина на настоящото изследване е едва 62 млн. лева за 10 години или едва 6.2 млн. на година, което е пренебрежимо малка цифра;

Още една важна бележка тук е стартът на новия програмен период. Сумата, с която ОП Околна среда е необходимо да подпомогне програмата при сегашния брой на жилищата, които се предвижда да бъдат подкрепени е почти същата за годините от старта на новия програмен период – около 130 млн. лева.

Критерии за подбор на системи, в които да се инвестира по програмата

Модерна биомаса: Ако до момента отоплението е било на твърдо гориво, финансирането трябва да бъде изключително за въвеждане на съвременни отоплителни системи с висока ефективност на биомаса, използващи пелети, дървесен чипс и еко-брикети. Всяко преминаване на домакинство от биомаса към електроенергия задълбочава допълнително системният проблем на страната прекалено много домакинства да се отопляват с електроенергия, което е неефективно и излага електроенергийната система за особено високи пикове на търсене в студеното време. Модерните системи на биомаса, които отговарят на стандартите заложи

в директивата на ЕС за малки горивни инсталации, имат ниски нива на емисии, които са приемливи за градска среда дори според нормите, приети в ЕС. Според оценка на нашите организации те са най-добрият компромис за България тъй като:

- имат ниски вредни емисии
- горивото се натрупва и произвежда през цялата година и така можем да избегнем момент на свръх търсене на енергия
- горивото е локален източник – отпадъци от селско и горско стопанство
- страната произвежда този вид горива все повече, което означава работни места в България
- страната ни произвежда и камините и котлите, в които да изгаряме тази биомаса, което също е възможност за работни места

Забележка: Инвестицията в такива системи трябва да се съпровожда от информация и обучение относно ползите за здравето, околната среда и икономията на средства при използване на такива системи. Необходимо е също да се осигурят насоки към какво да се стремят хората при избор на доставчик и поддръжка на системите, как да почистват поддържат сис-

темите си, за да са в изправност; към какви гаранционни условия да се стремят; за каква годишна абонаментна поддръжка трябва да са готови; от къде и с какви параметри да си набавят гориво;

Критерии за малки горивни инсталации има в приета едноименна директива на ЕС, в която са заложили минимални стандарти за емисии на замърсяване и на ефективност. Накратко критериите, които засягат инсталациите на биомаса са следните:

Въвеждане на задължителни критерии, стимулиращи употребата само на инсталации с висока енергийна ефективност, които използват твърди биогорива / биомаса, както следва:

- Отоплителните уреди за жилищни помещения, използващи дървени пелети, с мощност до 50 kW и с КПД $\geq 85\%$ и CO, изчислен при 13% кислород (O₂) $\leq 0,04\%$
- Отоплителните уреди за жилищни помещения, използващи екобрикети, с мощност до 50 kW и с КПД $\geq 85\%$ и CO, изчислен при 13% кислород (O₂) $\leq 0,40\%$
- Стимулиране изграждането на общи отоплителни инсталации в сгради, използващи твърда биомаса.
- Котли на биомаса над 50 KW с КПД $\geq 85\%$

Изключение за инвестиция в термопомпи: Като цяло настояваме да се избягва финансиране на решения за отопляване, базирани на електричество. Изключения могат да се правят само за високоефективни термопомпи и климатици в жилища:

- обитавани от възрастни хора
- лица, които са в неравностойно положение и не могат да си позволят физическото усилие по пренасяне на опаковките с биомаса
- категорично нямат място, където да складират количествата биомаса, необходими за отоплителния сезон или за част от отоплителния сезон

Въвеждането на термопомпа трябва да представлява значителна икономия на електроенергия на фона на досегашното потребление – например преминаване от калорифер или маслен радиатор на модерен климатик може да даде над 75% намаление на консумираната електроенергия. Според екоетикетировката на ЕС климатик от енергиен клас А трябва да има КПД от поне 3,5 пъти полезно преобразуване (всеки вложен ват електроенергия да доведе до извличане на поне 3.5 вата полезна топлинна енергия). Масовите климатици вече са с енергиен клас A++ или A+++ . При тях КПД е над 5 пъти полезно преобразуване!

Като цяло тук може да се въведе правилото, където е използвана електроенергия, да бъде допустимо да се продължи използването на високоефективно отопление на електроенергия.

Забележка: Инвестицията в такива системи да върви ръка за ръка с информацията относно ползите за здравето, околната среда и икономията на средства при използване на такива системи, към какво да се стремят хората при избор на доставчик и поддръжка на системите, как

да почистват поддържат системите си, за да са в изправност; към какви гаранционни и след-гаранционни условия да се стремят; за каква годишна абонаментна поддръжка трябва да са готови;

Инвестиция в печки на дърва: В малки градове и селски райони с риск за прекъсване на електрозахранването за дълги периоди през зимата може да се допуска инвестиране в печки на дърва при спазване на следните условия:

- Печките да са в високо КПД – над 72%
- Печките да имат приставка/механизъм за чисто горене. Под това се има предвид дизайн на горивната камера, който води до високо ниво на изгаряне на димните газове и намалени вредни за здравето емисии на фини прахови частици и на въглероден оксид;
- Осигуряване на навес за сушене на дървата от поне един отоплителен сезон и запазването им сухи през зимата

Забележка: Инвестицията в такива печки да върви ръка за ръка с информацията относно ползите за здравето, околната среда и икономията на средства при използване на печки с пълно изгаряне на димните газове и от употребата на добре изсушени дърва, което подобрява качеството на горене и намалява вредните емисии. Информацията трябва да се предостави също за вредата от горенето на нискокалорични въглища, гуми, пластмаси и други синтетични материали, които водят до силно отровни летливи емисии и токсични пепели и задръстват комините и амортизират горивната камера много по-бързо.

Други важни черти на новата програма, за да е ефективна и застрахована от злоупотреби

Схемата трябва да включва задължителна проверка, доказваща, че уредът за отопление наистина е доставен и в употреба. В идеалния случай всяко домакинство, одобрено за финансиране, трябва да бъде проверено преди и след инсталацията за съответствие с изискванията, посочени в документите, разработени за програмата. Крайно препоръчително е да има последваща проверка N + 3 или N + 5 години след въвеждане на новата система за отопление, за да е сигурно, че системата не е унищожена поради немарливост, препродадена или преотстъпена.

За целта настояваме общините да запазват собствеността върху отоплителните уреди, тъй като самите общини са бенефициенти по Оперативна програма Околна среда и получават и преразпределят средствата по линия на националния бюджет за енергийните помощи. Така общините ще могат след време да предоставят отоплителните уреди на други нуждаещи се граждани в случай на лошо стопанисване, починал ползвател и т.н.

Може да се избегне и предоставянето на пари в брой след инсталиране на уред при подходящи корекции в нормативната уредба – общините могат да преминат към директно заплащане с доставчици на гориво или електроенергия, да съблюдават за качеството на горивата и да изпълняват прилежащите проверки и доставяне на договорените горива към домакинствата. Теоретично това значи договаряне и на големи количества горива, което пак теоретично

трябва да води до договаряне на по-добри цени – напълно постижимо на практика при прозрачно организирана схема, отворена за гражданско участие и наблюдение.

Може да се осигури телефон за сигнали за нередности на национално ниво.

Програмата трябва да бъде отворена за граждански контрол и да осигурява максимално широка конкуренция между фирми и технологии, които могат да докажат ползите си като постигнати енергийни спестявания и устойчивост на ресурсите, вложени за производството им.

Зелените обществени поръчки да са задължителни и при избора на горива и при избора на технология за инвестиране

Добре е правителството да помисли за паралелен финансов инструмент, който да позволява и на граждани извън групата на крайно енергийно бедните да си осигуряват по-ефективни отоплителни системи при нисколихвено или безлихвено кредитиране за период от 5 години.

Осигуряване/овластяване на орган, който да изпълнява реален контрол над това какво твърдо гориво се предлага на пазара и какво се изгаря в печките по къщите. Общинската полиция в Краков например има право да глобява домакинства, които горят непозволени горива – синтетични материали и въглища.

Поетапно въвеждане на растящ акциз за нискокалорични въглища и после на всякакви въглища, продавани за отопление в страната и постепенната им забрана. Може да се съчетае с приоритизиране на грантовата програма в определени градове, за да се даде първо възможност най-нуждаещите се да получат алтернатива на евтиното си неефективно отопление и едва тогава да се премине към въвеждане на санкции.

Много дебело подчертаваме, че няма основание да се страхуваме от силен натиск върху българските гори. Предлаганите системи ще доведат до неколккратно намаляване на количествата използвано гориво, както и до много повече възможности за използване на локално произведена отпадна биомаса от горското и селското стопанство в страната. Оттук при правилно прилагане на програмата стресът върху българската гора всъщност трябва да намалее драстично!

Какво не трябва да се допуска като съпътстващи политики и програми

В никакъв случай тези средства не трябва да се инвестират в скъпо струващи филтри за комините на домакинствата, които в момента се спрягат като основно решение от редица общини. Цените на това решение, които витаят в градската митология варират от 4 до 6 хиляди лева на домакинство. Отделно не познаваме инженер, който да ни е уверил, че такава ма-

сова и достъпна технология изобщо съществува. Ако вместо средства за един филтър се осигури ефективно отопление ще бъдат покрити 2 до 4 домакинства по предлаганата от нас програма.

Препоръчваме да се прави всичко възможно за избягване стимулирането на газификацията на домакинствата по тази програма. Инвестицията в газификация е много по-висока за едно домакинство от системите и тавана за инвестиция, който предлагаме и не би позволило да се обхване максимално голям краен брой бенефициенти. Освен това:

- такива стимули вече са предвидени и при това с много висока степен на субсидиране от фонд „Козлодуй“
- цената на природния газ на българския пазар остава висока
- газта е вносна суровина, която задълбочава енергийната зависимост, както на страната ни, така и на ЕС като цяло.

Приложение 1: Оглед на някои от предлагани продукти на българския пазар

Бърз преглед в интернет показва, че се предлагат продукти, които са лесно достъпни и са на поносими цени в спряганя диапазон до 2000 лв.:

1. Пелетни камини, произведена от български с топлинна мощност 6 до 8 кВт и КПД около 90% се предлагат на цени между 1400 и 1900 лв. Камините са от т. Нар сух тип – топят само едно помещение и затоплят въздуха, без да са снабдени с водна риза. Достатъчно за отопляване на помещения с площ между 60 и 100 кв.м. според характеристиките на топлопреминаване на ограждащите елементи на жилището. Ниската цена на отоплението с пелети се потвърждава и от много потребители, които интервюирахме. По наши сметки кВтч енергия от пелети е в диапазона 7 до 8.5 стотинки при българските пелети или два пъти по-евтино от елетроенергията.

2. Рекуператори: Енергийно ефективната вентилация (а и вентилацията като цяло) е нещо, което се пренебрегва от българските домакинства. С увеличаване на броя на жилищата, облепени с изкуствена изолация, и с подмененото остъкляване, което вече е с модерен двоен и троен стъклопакет, хигиената в полухерметизирани помещенията значително се влошава. На пазара вече има малки, ефективни рекуператори като индивидуално жилищно решение, които са на цена около 800 лв. Подходящи са за едно жилище. Позволява вентилация на жилището и постоянен приток на свеж въздух отвън без да се губи енергията в помещението. Така системите за вентилация, които преди изискваха сложно планиране и въздуховоди се превръщат в решение за отделни домакинства, които са достигнали до решение, че искат подобриенето и не се налага да се преборват с много индивидуални собственици-съседни, които не са узрели за идеята за вентилация.

3. Високоэффективни печки на дърва варианти от 6 до 12 кВт енергия на излъчване – с високоэффективна горивна камера (ниски емисии, при по-пълно изгаряне на димните газове и КПД

по-голямо от 72%) могат да се намерят продукти с начални цени от 1100 лв с ДДС и дори някои малки модели от чугун от 800 лв.

4. Термопомпи (високоэффективни климатици) с енергиен клас A+++ с включен монтаж се намират на пазара на цени, започващи от 1500 лв.

Отправяме апел към общините

От вас зависи дали ще поискате и разработите добър начин за работа с множество малки бенефициенти във връзка с използването на средствата по ОП Околна среда. Знаем, че е използване на финансовия ресурс за обществен транспорт е по-лесно за организиране и коства по-малко усилия. Но ефектът от програма, която таргетира най-бедните хора и емисиите от битовото отопление ще има несравнимо по-голям ефект и ще доведе до много по-големи ползи за жителите на общината ви измерим в по-добро здраве и качество на живот. Такава схема няма как да успее само с решение на централното правителство, ако местните власти не я подкрепят с все сили и не дадат заявка към управляващия орган на ОП Околна среда.

Отправяме апел и към бизнеса

Бизнесът свързан с производство и търговия на модерни горивни и климатични системи за бита трябва да настоява пред правителството и общините за реализиране на такава програма. След множество разговори с фирми в сферата на отопление и климатизация откриваме силна умора и недоверие към програми финансирани по линия на обществени поръчки и разбираме какво е довело до това отношение. Но е важно да се стремим да променяме начина на разходване на обществените средства у нас и отказът да бъдем активни и да се опитваме да повлияем на програмите не е устойчиво решение.

Отправяме и специален апел и към производителите на горивни инсталации у нас да проучат по-добре нормите по новите директиви и да предвидят дизайни на горивните камери, които да им позволят да отговарят на тези правила. Директивата не бива да се разглежда само като задължение, което някой ни налага, но и като възможност за постигане на по-добри производствени стандарти, от които да печелят и производителите и потребителите.

За контакт относно позицията:

Генади Кондарев

Координатор кампания „Обществени средства за устойчиво развитие“
към „За Земята – Приятели на Земята България“
genady.kondarev@zazemiata.org
02/9431123

Към 23 март 2017 г., позицията е подкрепена от:

Коалиция за климата България
climatebg.org

Асоциация на българските енергийни агенции
www.abea-bg.org

Пациентска организация „Диабет 2“
www.facebook.com/АсоциацияДиабет-тип-2-293506790806445